

Lietuvos laisvosios rinkos instituto pozicija dėl valstybinių vaistinių tinklo steigimo

Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo Nr. X-709 35 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIII P-1939¹ (toliau – Projektas) keičiamas ligininės vaistinės sąvokos apibrėžimas: „*Ligininės vaistinės – asmens sveikatos priežiūros įstaigos padalinys, aprūpinantis šią įstaigą vaistiniais preparatais ir vaistinių preparatais ir gyventojams*“. Įsigaliojus Projektui asmens sveikatos priežiūros įstaigos (toliau ir – ASPĮ) įgytų teisę steigti ligininės vaistines, kuriose vaistiniai preparatai (toliau ir – vaistai) galės būti parduodami ne tik stacionare gydomiems pacientams, kaip buvo nustatyta iki šiol, bet ir visiems gyventojams. Projektu sudaromos sąlygos atsirasti mažmeninės prekybos vaistais įmonių, kurios būtų viešojo kapitalo nuosavybės subjektų (ligoninių, poliklinikų) padaliniai, tinklui². Įsigaliojus Projektui, šiuo metu veikiančios 497 valstybinės ASPĮ³ (įsteigtos sveikatos apsaugos ministerijos ar savivaldybių) įgis teisę parduoti vaistus gyventojams. Tikėtina, kad ligininės vaistinės gali būti steigiamos didžiausią pacientų srautą turinčiuose: 90 pirminės sveikatos priežiūros centrų, 9 poliklinikose, 84 ligininėse.

Farmacijos rinkoje, kurios dalyviai susiduria su didele administravimo našta, o pats administravimas nėra aiškus ir nuolat kinta, įvedamas dar vienas pakeitimas, kurio tikslingumas neįrodytas, o poveikis konkurencijai – neigiamas. Projektu siūlomų pakeitimų analizė parodė, kad:

- **Vaistinių prieinamumas didelis, būtinybės steigti valstybines vaistines nėra.** Lietuvoje vaistinių tankumas yra bene didžiausias tarp EBPO šalių – 100 000 gyventojų tenka 47,5 vaistinės (EBPO vidurkis – 24,7) ir šis rodiklis išlieka pastovus jau 10 metų. Nuo 2018 m. spalio 18 d. ligininės vaistinės įgijo teisę parduoti vaistus stacionare besigydantiems pacientams, tačiau nei viena iš jų šia teise iki šiol nepasinaudojo⁴. Projekto rengėjai nepagrindžia, kodėl valstybei yra reikalinga veikti mažmeninės prekybos vaistais rinkoje, kaip to reikalauja Konstitucijos 46 straipsnis.
- **Valstybinės vaistinės veiktų išskirtinėmis sąlygomis ir tai pažeistų sąžiningos konkurencijos principą.** Įsigaliojus Projektui, 1 317 visuomenės vaistinės susidurs su 497 potencialių valstybinių vaistinių konkurencija, o mažiausiai 233 privačios visuomenės vaistinės⁵, veikiančios ASPĮ ar šalia jų, gali būti išstumtos iš rinkos. Lietuvoje veikia 1 361 vaistinė, iš jų 44 yra ligininės vaistinės ir 1 317 visuomenės vaistinės (2018 m. pab.)⁶, kurių didžioji dauguma⁷ yra privačios. Mažiausiai 233 visuomenės vaistinės veikia ASPĮ ar šalia jų⁸.
- **Projektas kurtų prielaidas korupcijai.** STT ir Viešųjų pirkimų tarnyba sveikatos apsaugos sistemoje yra atskleidusi stambaus masto korupcinių schemų. Sveikatos priežiūros įstaigoms ėmus vykdyti vaistinių funkcijas korupcijos grėsmė dar padidėtų.
- **Valstybinių vaistinių steigimui ir jų galimų nuostolių dengimui būtų nepagrįstai eikvojamos iš mokesčių mokėtojų pinigų surinktos viešosios lėšos.** Projekto rengėjas neįvertina, kiek lėšų pareikalautų ligininių vaistinių, kurios vykdytų mažmeninės prekybos vaistais veiklą, steigimas, iš kokių šaltinių būtų finansuojamas nuostolis, kurį gali patirti ligininės vaistinės.

¹ Projektas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0709add03c8211e884a38848fe3ec9e2?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=041e53d-48eb-4895-8b63-98bc855fa2fa>

² Konkurencijos taryba 2018 gegužės 24 d. rašte Nr. (2.30E-35)6V-1347 „Dėl Projekto“ nurodo, kad „Konkurencijos tarybos nuomone, tokia Projekto 5 straipsnio formuluote iš esmės yra siekiama įteisinti valstybinių vaistinių tinklo sukūrimą.“

Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/5e53c5005ff311e896f6c1bcca8cd3a8?jfwid=15f66zb7fd>

³ Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos pateikta informacija

⁴ Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos pateikta žodine informacija, kad nei viena ligininės vaistinės atitinkamai nepakeitė farmacijos veiklos licencijos

⁵ Lietuvos vaistinių asociacijos ir Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos pateikti duomenys

⁶ Valstybinė vaistų kontrolės tarnybos duomenys. Prieiga internetu: <https://www.vvkt.lt/Statistika>

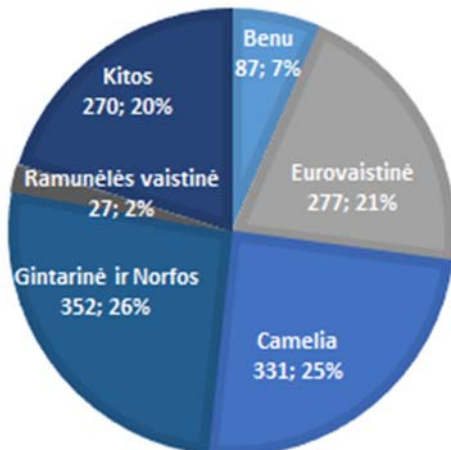
⁷ Visuomenės vaistinės yra beveik visos privačios, išskyrus 5, iš kurių 4 yra valdomos savivaldybių ir 1 - valstybės (LLRI iš savivaldybių gauti ir viešai prieinami duomenys).

⁸ Vaistinės, kurios veikia ASPĮ ar šalia jų apima vaistines, kurios yra ASPĮ pastatuose; ASPĮ pastate, tačiau tam tikra jos teritorija priklauso ne pačiai įstaigai; visai šalia ASPĮ – tik išėjus iš jos pastato arba priešais, kitoje gatvės pusėje.

1. Projektas pažeistų sąžiningos konkurencijos principą, iškreiptų konkurenciją

Projekto rengėjai Projekto lydimojuose dokumentuose nenurodo planų, kiek ligoninės vaistinių planuojama steigti. Projektu numatomą pakeitimą vertinant visa apimtimi, valstybinį vaistinių tinklą maksimaliai galėtų sudaryti 497 vaistinės. Nei vienas šiuo metu veikiantis privatus vaistinių tinklas neturi tokio vaistinių skaičiaus, todėl tai būtų didžiausias Lietuvoje veikiantis vaistinių tinklas (žr. 1 pav.).

1 pav. Vaistinių rinkos struktūra pagal didžiuosius vaistinių tinklus, vnt. ir proc., 2019 m. gegužę

Šaltinis. Apskaičiuota pagal vaistinių tinklų ir Valstybinės vaistų kontrolės komisijos pateiktus duomenis

Priėmus Projektą ligoninės vaistinės konkuruotų su privačiomis vaistinėmis. Valstybinio vaistinių tinklo galimybė neatlygintai naudotis valstybės turtu ir kitomis privilegijomis suteiktų jam konkurencinį pranašumą ir tuo pažeistų sąžiningos konkurencijos principą bei iškreiptų konkurenciją.

1.1. Ligoninės vaistinės įgytų konkurencinį pranašumą prieš kitas vaistines

ASPĮ galėtų kryžmiškai subsidijuoti prekybos vaistais veiklą iš asmens sveikatos priežiūrai skirtų resursų

ASPĮ, pradėjusi pardavinėti vaistus gyventojams, vykdytų dvi skirtingas veiklas: asmens sveikatos priežiūrą, finansuojamą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) lėšų, savivaldybių, valstybės biudžeto ir mažmeninę prekybą vaistais, kuri finansuojama iš vaistų vartotojų gautomis pajamomis ir PSDF lėšų, tiek, kiek vartotojai pasinaudoja vaistų kompensacijomis. Tai reiškia, kad valstybinė ASPĮ, kuri pradėtų prekiauti vaistais, veiktų ir viešaisiais finansais apmokamoje srityje su labai apribota konkurencija (t. y. vykdytų asmens sveikatos priežiūrą), ir konkurencingoje rinkoje, finansuojamoje daugiausia privačiomis vartotojų lėšomis (t. y. mažmeninės prekybos vaistais rinkoje). Tai kelia grėsmę, kad valstybinės ASPĮ, užsiimančios dar ir mažmenine prekyba vaistais, vykdytų kryžminį subsidijavimą tarp šių veiklų. Net ir atskyrus šių veiklų sąnaudas, būtų vykdomas netiesioginis kryžminis subsidijavimas, nes abiejų veiklų vykdymui gali būti naudojamos tos pačios patalpos, darbuotojai ir kiti resursai. Pavyzdžiui, gali susidaryti situacija, kai visos mažmeninės prekybos vaistais sąnaudos ar jų dalis būtų dengiamos biudžeto lėšomis. Tai reiškia, kad visų mokesčių mokėtojų sąskaita ligoninės vaistinėms būtų suteikiamas konkurencinis pranašumas, o privačios vaistinės į tokį veiklos atpiginimą pretenduoti negalėtų.

Ligoninės vaistinės turėtų galimybes naudotis patalpomis nemokamai arba pigiau, palyginus su privačiomis visuomenės vaistinėmis

Ligoninės vaistinė kaip gydymo įstaigos padalinys veiktų ASPĮ patalpose ir galėtų nepatirti patalpų įsigijimo ar nuomos sąnaudų arba patirtų jas ne pilna apimtimi (sąnaudas dalinant su gydymo paslaugų veikla). O privačios visuomenės vaistinės, užsiimančios mažmenine prekyba vaistais, tokias sąnaudas patiria pilna apimtimi, mokėdamos rinkos kainą. Taigi, ligoninių vaistinės, įsteigtos viešajam kapitalui priklausančiose gydymo įstaigose, įgautų nepagrįstą konkurencinį pranašumą prieš privačias vaistines. Nemokamas ar pigesnis patalpų suteikimas ligoninės vaistinėms iškreiptų konkurenciją.

Ligoninės vaistinės patirtų mažiau su personalu susijusių sąnaudų, palyginus su visuomenės vaistinėmis

Lygiai taip pat, jei ligoninės vaistinių darbuotojai galėtų gauti atlyginimą ne iš ligoninės vaistinės, o ASPĮ, asmens sveikatos priežiūrai skirtos lėšos būtų naudojamos mažmeninei prekybai vaistais. Tai savo ruožtu veiktų kaip kryžminis subsidijavimas, kur gydymo veikla subsidijuotų mažmeninės prekybos vaistais veiklą. Išlaikant ūkio subjektų lygiateisiškumą, priėmus Projektą, privačioms mažmeninės prekybos vaistams įmonėms reikėtų suteikti teisę užsiimti gydymo veikla.

Teritorinės ligonių kasos turėtų motyvą ir galimybę nepasirašyti sutarčių su visuomenės vaistinėmis dėl Privalomojo sveikatos draudimo kompensuojamųjų vaistų pardavimo

Sveikatos draudimo įstatymas numato, kad Teritorinės ligonių kasos sudaro sutartis su valstybės, savivaldybių ir kitomis licenciją sveikatos priežiūros ir farmacinei veiklai turinčiomis arba akredituotomis šiai veiklai bei pageidaujantiomis tokias sutartis sudaryti ASPĮ ir vaistinėmis. Pažymėtina, kad ir šiomis aplinkybėmis, galimybės sudaryti sutartis su Teritorinėmis kasomis dėl anksčiau minėtų paslaugų apmokėjimo privačioms ASPĮ praktiškai yra ribotas. 2016 m. Valstybinė ligonių kasa pasirašė sutartis tik su 3 privačiomis ASPĮ, teikiančiomis stacionarines paslaugas, 2017 m. – su dviem. 2017 m. šių dviejų pasirašytų sutarčių su privačiomis ASPĮ suma sudarė tik 0,4 proc. PSDF išlaidų stacionarinėms paslaugoms.

Tai rodo, kad egzistuoja grėsmė, kad Teritorinės ligonių kasos turėtų motyvą (stiprinti valstybinio vaistinių tinklo konkurencingumą) ir galimybę⁹ (įstatyme nenumatyta teisė spręsti dėl pasirašymo) nepasirašyti sutarčių su privačiomis visuomenės vaistinėmis dėl Privalomojo sveikatos draudimo kompensuojamųjų vaistų kompensuojamosios dalies mokėjimo.

Situacija, kai rinkoje vienas dalyvis (šiuo atveju valstybė) gali nustatyti veikimo mažmeninės prekybos rinkoje taisykles ir tiesiogiai per jos įsteigtos ASPĮ padalinį (ligoninės vaistinę) dalyvauti toje pačioje rinkoje, kai kiti rinkos dalyviai negali daryti įtakos veikimo rinkoje taisyklėms, o tik privalo jų laikytis, sukuria nelygių veikimo rinkoje sąlygų prielaidas, ir sudaro sąlygas pažeisti sąžiningos konkurencijos principą.

1.2. Valstybinis vaistinių tinklas galimai išstumtų privačias visuomenės vaistines iš rinkos

Kaip valstybinio verslo egzistavimo pašalinis poveikis taip pat paminėtinas ir išstūmimo iš rinkos efektas (angl. „Crowding-out“)¹⁰. Šis efektas pasireiškia tuo, kad valstybinio verslo egzistavimas sumažina privataus kapitalo užimamą tiek prekės arba paslaugos, tiek darbo rinkos dalį. Jei valstybinėms asmens sveikatos gydymo įstaigoms bus leidžiama steigti joms priklausančias vaistines ir, jei gydymo įstaigos galės pasinaudoti nesąžiningos konkurencijos priemonėmis (žr. 2.1. skyrių), kyla pavojus, kad gydymo įstaigos gali tiesiog išstumti konkurentus, t. y. privačias vaistines, iš gydymo įstaigų pastatų ir iš rinkos.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje vaistinių koncentracija yra didelė (žr. 4 pav.), o jų skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų yra pastovus jau 10 metų (žr. 3 pav.), tikimybė, kad priėmus Projektą, privačių visuomenės vaistinių skaičius mažės proporcingai kuriamam valstybinių vaistinių tinklui, yra didelė.

1.3. Konkurencija su valstybinio vaistinių tinklu didžiausią grėsmę keltų mažesniems vaistinių tinklams

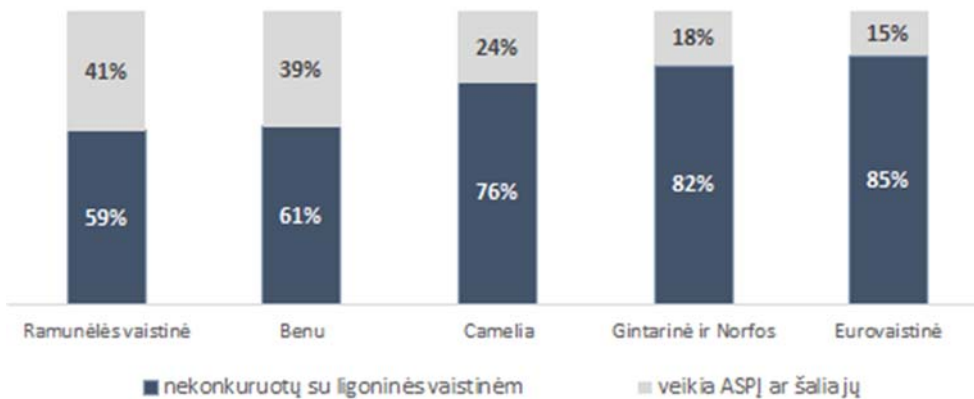
Daugelyje valstybinių ASPĮ jau veikia privačios visuomenės vaistinės. Šiuo metu ASPĮ ar šalia jų veikia mažiausiai 233 visuomenės (privačios) vaistinės¹¹. Analizė parodė, kad nuo valstybinio vaistinių tinklo konkurencijos, didžiausią žalą patirtų mažesnių tinklų vaistinės (Ramunėlės vaistinė, Benu), nes jų tinkle vaistinės, veikiančios ASPĮ ar šalia jų, sudaro didelę tinklo dalį (žr. 2 pav.).

⁹ Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=74b7bbb2957411e3bdd0a9c9ad8ce1bf>

¹⁰ Siaurąja prasme „Crowding-out“ efektas yra valstybės institucijų skolinimosi sukeltas paskolų trūkumas ir / ar palūkanų normų kilimas, dėl ko privatusis sektorius neįstengia finansuoti savo investicinių projektų arba šie projektai tampa nepelningi, todėl nevykdomi. Valstybės imamas paskolas kreditoriai vertina kaip saugesnes, valstybė gali mokėti ir daug didesnę nei rinkos palūkanų normą, tad ji veikia kaip nelygiavertis privačiojo sektoriaus konkurentas.

¹¹ Lietuvos vaistinių asociacijos ir Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos pateikti duomenys

2 pav. Vaistinių tinklus sudarančių vaistinių struktūra, pagal veikimo vietą, proc., 2019 m. gegužė

Šaltinis. Apskaičiuota pagal vaistinių tinklų ir Valstybinės vaistų kontrolės komisijos pateiktus duomenis

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją, darytinos šios išvados: priėmus Projektą, ligoninės vaistinės įgytų konkurencinį pranašumą prieš rinkoje šiuo metu veikiančias visuomenės vaistines; valstybinis vaistinių tinklas galimai išstumtų dalį privačių visuomenės vaistinių iš rinkos; didžiausia išstūmimo rizika tektų mažesniems vaistinių tinklams.

2. Projektas keltų grėsmes išaugti biudžeto išlaidoms, kurtų prielaidas korupcijai, sudarytų valstybės pagalbos požymius

2.1. Valstybinių vaistinių steigimas ir veikla gali lemti netinkamą biudžeto lėšų naudojimą ir išaugusį biudžeto lėšų poreikį

Nei Projekte, nei jo lydimočiuose dokumentuose nėra numatyta, kaip ASPJ (ligoninė ar poliklinika) paskirstytų turimus resursus, t. y. turtą, lėšas, darbuotojus, administracinius ir kitus išteklius, kurie būtų naudojami, vykdant abi minėtas veikas. Projektas teikiamas neįvertinus, kiek ASPJ kainuos pradėti mažmeninės prekybos veiklą, iš kokių šaltinių tam bus skiriamos lėšos, taip pat nenumatyti sprendimai, kaip bus sprendžiama situacija, jeigu ligoninės vaistinės pradėtų veikti nuostolingai. Taip pat nėra numatoma, kiek papildomų išlaidų pakeitimai galėtų sukelti ir iš kokių lėšų būtų finansuojamos šios išlaidos. Šiuos Projekto trūkumus pažymi ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT) Antikorupcinio vertinimo išvadoje dėl Projekto¹². Tai ir rodo, kad Projektu siūlomas sprendimas yra neapgalvotas, o požiūris į mokesčių mokėtojų pinigus, kuriais būtų finansuojamas valstybinio vaistinių tinklo kūrimas, yra neatsakingas.

Valstybinės ASPJ patalpas ar pastatus valdo patikėjimo teise, nors patys pastatai nuosavybės teise priklauso savivaldybėms ar valstybei. Taip pat šis turtas yra atleistas nuo nekilnojamojo turto mokesčio. Patalpos ir pastatai šioms įstaigoms yra suteikti asmens sveikatos priežiūros veiklos vykdymui. Tokiu atveju ligoninėms ar kitoms ASPJ pradėjus mažmeninę prekybą vaistais, patalpos, kurios buvo suteiktos gydymo veiklai, be kita ko, būtų naudojamos mažmeninei prekybai vaistais. Tokiu atveju viešieji išteklių būtų naudojami ne pagal paskirtį.

2.2. Projektu gali būti sukurtos prielaidos korupcijai

Valstybės institucijos atskleidžia stambaus masto korupcines schemas, kuriose dalyvauja ASPJ. Pavyzdžiui STT 2018 m. pabaigoje atlikusi tyrimą¹³ nustatė korupcijos rizikas teikiant paramą ligoninėms. Tyrimo metu nustatyta, kad 123 įmonės (kurios sudarė 39 proc. viešųjų pirkimų laimėtojų) 2015-2017 m. suteikė daugiau kaip 4 mln. Eur paramos Santaros klinikoms ir su jomis susijusiems paramos gavėjams bei laimėjo viešųjų pirkimų konkursus, kurie sudarė 87 proc. (daugiau kaip 142 mln. Eur) Santaros klinikų viešųjų pirkimų vertės.

¹² STT 2018 birželio 11 d. Antikorupcinio vertinimo išvada dėl Projekto Nr. 4-01-4541

Prieiga internetu. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/65461d006d5d11e89a0fd2d617326139?jfwid=15f66zb7fd>

¹³ Prieiga internetu. <https://www.stt.lt/lt/naujienos/?cat=1&nid=2886>

Viešųjų tyrimų tarnyba, atlikusi patikrinimus ASPĮ, taip pat nustatė viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus. Pavyzdžiui, kai viešojo pirkimo konkurso laimėtoju paskelbiamas ūkio subjektas, kurio prekė neatitinka konkurso sąlygų¹⁴, arba konkurso sąlygos parengiamos taip, kad apribotų konkurenciją ir užtikrintų laimėjimą konkrečiai įmonei. VPT apžvalgoje „Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių viešieji pirkimai“ pateikė informaciją, kad 5 tiekėjai laimi 66 proc. viešųjų pirkimų, likusiems 115 tiekėjų tenka 34 proc. rinkos¹⁵. Taip pat kai kurios ligoninės siekdamos išvengti viešųjų pirkimų taikymo, reikalingas prekes ir paslaugas perka neskelbiamų derybų būdu¹⁶.

Šie ASPĮ įtarimus korupcija keliantys faktai, verčia abejoti, ar šios įstaigos galės užtikrinti skaidrią ir efektyvią ligoninės vaistinių veiklą.

2.3. Projekto įgyvendinimas gali būti vertinamas kaip valstybės pagalba

Asmens sveikatos priežiūros įmonei mažmeninę prekybą vaistais veiklą (kurios pajamos būtų gaunamos tiesiogiai iš vartotojų) tiesioginis ar netiesioginis subsidijavimas iš asmens sveikatos priežiūros veiklos (finansuojamos biudžeto lėšomis), gali būti vertinamas kaip valstybės pagalba¹⁷, taip kaip ji yra apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 str 1 d.¹⁸

Dalis valstybinių ASPĮ yra renovuotos už Europos Sąjungos (ES) fondų lėšas, kurios, siekiant išvengti valstybės pagalbos, tikėtina, buvo suteiktos su sąlyga, kad lėšos bus skirtos ne komercinės veiklos vykdymui. Taigi, sprendimas vykdyti komercinę veiklą (mažmeninės prekybos vaistais veiklą) asmens sveikatos priežiūros įstaigos padaliniui (ligoninės vaistinei), kai ASPĮ pastato, kuriame ir veiktų minėta ligoninės vaistinė, renovacijai buvo panaudotos ES lėšos, gali būti nesuderinamas su minėtomis ES finansavimo sąlygomis.

3. Projekto rengėjai nepagrindžia būtinybės leisti ligoninės vaistinėms užsiimti ūkine veikla, kaip tai nustato Konstitucijos 46 straipsnis

Priėmus Projektą, valstybė arba savivaldybės per savo įsteigtų ASPĮ padalinius (ligoninės vaistines) įgytų teisę užsiimti komercine veikla – mažmenine prekyba vaistais. Lietuvos ūkis yra grindžiamas privačia nuosavybe ir privačia iniciatyva (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnis), o valstybė ar savivaldybė komercine veikla neturėtų užsiimti, neįrodžiusi to būtinumo.

3.1. Projekto rengėjų nurodytos Projektą paskatinusios priežastys nepagrindžia būtinybės steigti valstybinių vaistinių tinklą suteikiant jam teisę parduoti vaistus visiems gyventojams

1) Viena iš Projekto rengėjų Projekto aiškinamajame rašte¹⁹ nurodytų Projekto priežasčių: „*asmens sveikatos priežiūros įstaigos, nors ir įsigyja didelius vaistinių preparatų kiekius reikalingus asmens sveikatos priežiūros paslaugoms teikti, negali įsisteigti ligoninės vaistinės.*“

Šis teiginys nepagrindžia būtinumo suteikti teisę kiekvienai ASPĮ steigti ligoninės vaistinę, kuri galėtų teikti mažmeninės prekybos vaistais paslaugas visiems gyventojams:

¹⁴ Žr. Viešųjų pirkimų tarnybos VŠĮ „Švento Roko ligoninė“ viešųjų pirkimų vykdymo tvarkos patikrinimo ataskaitą Prieiga internetu: <https://vpt.lrv.lt/lt/ukio-subjektu-prieziura/isvados-ataskaitos/archyvas-5/viesieji-pirkimai-atliekami-pagal-lr-viesuju-pirkimu>

-istatyma-1/tikrinimo-ataskaitos

¹⁵ Prieiga internetu: https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/VPT_reagentai_29_11_16%2B.pdf

¹⁶ Ernestas Narpys (2018) „Nors trūksta pinigų, ligoninės milijonus leidžia netaupydamos“ (Vakarų ekspresas). Prieiga internetu: <https://www.ve.lt/naujienos/sveikata/sveikata/nors-truksta-pinigu-ligonines-milijonus-leidzia-netaupydamos-1667856/>, print.1

¹⁷ Valstybės pagalba yra parama, kurią valstybė iš savo išteklių teikia tam tikriems ūkio subjektams arba tam tikroms prekėms gaminti ar paslaugoms teikti, suteikdama išskirtinę ekonominę naudą, kuri neatsirastų rinkos sąlygomis, ir kuri iškraipo konkurenciją bei veikia prekybą tarp ES valstybių narių.

Prieiga internetu: <https://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/valstybes-pagalba>

¹⁸ „Išskyrus tuos atvejus, kai Sutartys nustato kitaip, valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteikta pagalba, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškraipo konkurenciją arba gali ją iškraipyti, yra nesuderinama su vidaus rinka, kai ji daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.“

Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>

¹⁹Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2ff376e03c8211e884a38848fe3ec9e2?jfwid=saqd0qpxpa>

- Šiuo metu veikiančių ligoninės vaistinių vaistų įsigijimo tikslas yra juos išduoti ir nuo 2018 m. spalio 18 d. parduoti gydymo įstaigų stacionare besigydantiems pacientams. Tais atvejais, kai ligoninės vaistinė parduotų vaistus asmenims, kurie nėra konkrečios ASPJ pacientai, ASPJ mažmeninės prekybos vaistais veikla būtų apskritai nesusijusi su ASPJ vykdoma sveikatos priežiūra.
- Projekto rengėjų nurodytas kriterijus, kuriuo grindžiamas Projekto reikalingumas, – ligoninių vaistinių įsigijami dideli vaistų kiekiai – nepagrindžia Projekto reikalingumo. Projektas nenumato ligoninės vaistinės teisės prekiauti vaistais tik tada, kai ji įsigyja daug vaistų, o – visais atvejais: kai vaistų įsigyja mažai ar kai ASPJ ligoninės vaistinė dar nėra įsteigta apskritai. Todėl Projektu teikiamas siūlymas neproporcingai platus. Kadangi Projektu siūlomo pakeitimo formuluotė nėra susijusi su ligoninės vaistinės įsigijamų vaistų kiekiu, o ligoninės vaistinių vaistų įsigijimo gydymo reikmėms faktas nėra pakankamas pagrindas įgyti teisę šiai vaistinei prekiauti vaistais ir konkuruoti mažmeninės prekybos vaistais rinkoje, darytina išvada, kad ši Projekto priežastis Projekto būtinumo nepagrindžia.

2) Kita Projekto rengėjų Projekto aiškinamajame rašte nurodoma priežastis: „šiuo metu pacientams hospitalizuotiems stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose, gali būti išrašomi ambulatoriškai gydyti skirti kompensuojamieji vaistiniai preparatai. Pasibaigus ambulatoriškai gydyti skirtų kompensuojamųjų vaistinių preparatų paskyrimo laikui, šiems pacientams stacionarinėje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje gydymui tęsti gali būti išrašyti tie patys kompensuojamieji vaistiniai preparatai, kurie buvo skiriami ambulatoriškai gydyti iki hospitalizacijos. Tačiau pacientas neturi galimybių jam paskirtų kompensuojamųjų vaistinių preparatų įsigyti ligoninės vaistinėse. Pacientams tenka prašyti artimųjų, kad jie nuvyktų į visuomenės vaistinę ir įsigyti paskirtus kompensuojamuosius vaistinius preparatus.“

Ši priežastis nebeaktuali, nes pacientai, hospitalizuoti stacionarinėse ASPJ, šiuo metu turi galimybę įsigyti vaistus. 2018 spalio 18 d. priimtas Farmacijos įstatymo pakeitimas Nr. XIII-1559 suteikė teisę ligoninių vaistinėms pardavinėti kompensuojamuosius vaistinius preparatus tos gydymo įstaigos dienos stacionare gydomiems pacientams. Tai reiškia, kad dabar galiojanti tvarka sudaro teisinę prielaidą ligoninės vaistinėms stacionare besigydantiems asmenims suteikti galimybę įsigyti reikalingų vaistų. Tačiau nei viena ASPJ šia teise nepasinaudojo. Pastarasis faktas leidžia daryti išvadą, kad nurodoma problema (pacientai neturi galimybės įsigyti vaistų) neegzistuoja arba pacientai jiems reikalingus vaistus įsigyja šiuo metu ASPJ veikiančiose visuomenės vaistinėse. Valstybinėse ASPJ ar šalia jų veikia mažiausiai 233 privačios visuomenės vaistinės²⁰, kuriose besigydantys pacientai gali įsigyti vaistus.

Pacientui pačiam fiziškai negalint įsigyti vaistų, jų pristatymo pacientui iš visuomenės vaistinės, veikiančios toje pačioje gydymo įstaigoje, paslaugą gali teikti ne tik paciento artimieji, bet ir gydymo įstaigos personalas, tas pats, kuris vaistus pacientui pristatytų ir iš ligoninės vaistinės.

3) Projekto rengėjų Projekto aiškinamajame rašte siūlomus pakeitimus bandoma pagrįsti ir tuo, kad „asmens sveikatos priežiūros įstaigos dienos stacionare gydomiems pacientams yra išrašomi receptai vaistiniams preparatams, kuriuos jie turi įsigyti visuomenės vaistinėse. Šiems pacientams dažnai kyla sunkumų siekiant gauti dienos stacionare teikiamą paslaugą, nes prieš tai tenka eiti į visuomenės vaistinę įsigyti jiems recepte išrašytus vaistinius preparatus“. Šia priežastimi įvardintai problemai spręsti yra kitų alternatyvų, nei Projektu siūloma sureikti teisę ASPJ užsiimti mažmenine prekyba vaistais:

- Nepatogumas įsigyti vaistus dienos stacionaro pacientams galėtų būti sprendžiamas ir kitais būdais nei suteikiant teisę ligoninės vaistinėms prekiauti vaistais. Pavyzdžiui, keičiant procedūrų teikimo tvarką padarant ją sklandesne, tobulinant komunikacijos su pacientu procesus, informuojant pacientą iš anksto, kokių vaistinių preparatų jam reikės atliekant procedūrą, įgalinant ligoninių vaistines išduoti vaistus ne tik hospitalizuotiems pacientams bet ir stacionaro pacientams ir kitą.
- Šiuo metu ASPJ veikia mažiausiai 233 privačios visuomenės vaistinės²¹. Teisės ligoninės vaistinei parduoti vaistus gyventojams suteikimas, kai toje pačioje ASPJ ar šalia jos jau veikia visuomenė, būtų perteklinė priemonė, kuri niekaip nepadidintų pacientų galimybių įsigyti vaistus.

Esant alternatyvų, kurios suteikia galimybę ASPJ pacientams įsigyti vaistų, teisės ligoninės vaistinei parduoti vaistus visiems suteikimas nėra nei proporcinga, nei būtina priemonė stacionare besigydančių pacientų vaistų poreikio

²⁰ Lietuvos vaistinių asociacijos ir Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos pateikti duomenys

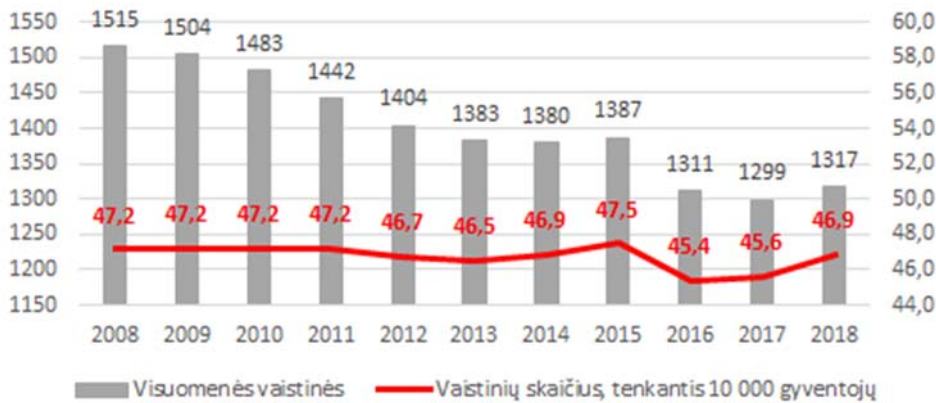
²¹ Lietuvos vaistinių asociacijos ir Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos pateikti duomenys

patenkinimui. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktus argumentus, Projektų rengėjų nurodytos priežastys nepagrindžia, kad yra būtina ligoninės vaistinėms suteikti teisę parduoti (išduoti) vaistus visiems gyventojams. Todėl Projektas galimai neatitinka Konstitucijos 46 straipsnio.

3.2. Vaistinių prieinamumas Lietuvoje yra didelis ir pastovus

Lietuvoje pastarąjį dešimtmetį stebimas bendras vaistinių skaičiaus mažėjimas sietinas su demografinėmis tendencijomis, t. y. gyventojų skaičiaus mažėjimu. Vaistinių skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, pastarąjį dešimtmetį išlieka stabilus ir yra lygus 47. Tiesa, šis rodiklis 2016 m. sumažėjo iki 45,4. Tačiau šį mažėjimą galima sieti su 2016 m. įsigaliojusiu reguliavimu, kuriuo buvo nustatyta, kad visų antrinių vaistinių filialų plotas turi būti ne mažesnės nei 60 kv. m. Vėliau šis reguliavimas buvo atšauktas ir 2018 m. vaistinių tankumas grįžo į pastovų lygį (žr. 3 pav.). Tai leidžia daryti išvadą, kad ir vaistinių prieinamumas pastarąjį dešimtmetį išlieka pastovus.

3 pav. Bendro vaistinių skaičiaus Lietuvoje ir vaistinių skaičiaus, tenkančio 100 000 gyventojų, dinamika 2008-2018 m.

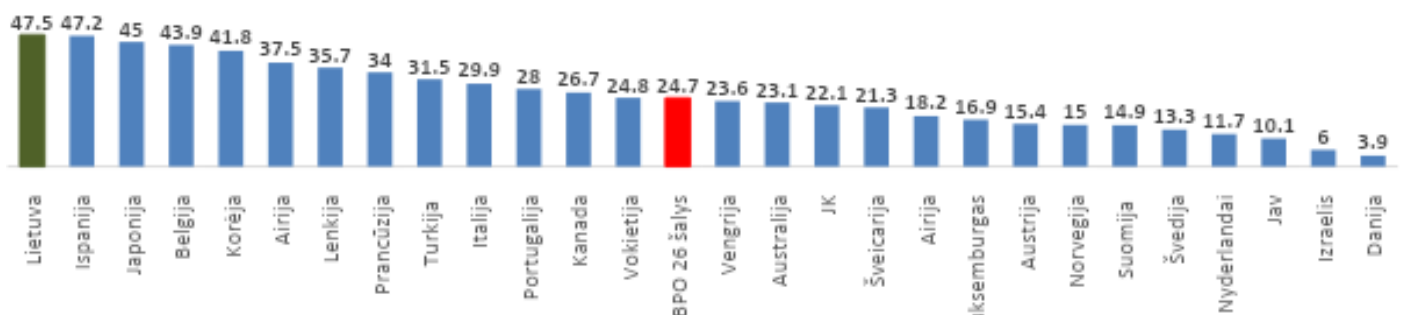

Šaltinis. Apskaičiuota pagal Valstybinės vaistų kontrolės komisijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Lietuvoje vaistinių 100 000 gyventojų tenka daugiausia iš EBPO²² šalių

Palyginus su užsienio šalimis, Lietuvoje 100 000 gyventojų tenka daugiausia vaistinių iš EBPO šalių (žr. 4 pav.). Šis rodiklis Lietuvoje 2015 m. siekė 47,5, ir EBPO vidurkį (24,7) viršijo beveik 2 kartus. Tai leidžia daryti išvadą, kad vaistinių prieinamumas Lietuvoje yra itin didelis.

4 pav. Visuomenės vaistinių skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų EBPO šalyse, 2015 m. arba artimiausiais metais

Šaltinis. OECD (2017)²³, Lietuvos rodiklis paskaičiuotas pagal Valstybinės vaistų kontrolės komisijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Vaistinių tankumas atitinka savivaldybių gyventojų poreikius

Vidutiniškai 10 000 Lietuvos gyventojų tenka beveik 5 vaistinės²⁴. Toks vaistinių tankumas yra beveik pusėje savivaldybių. Savivaldybėse šis rodiklis kinta nuo 1,5 iki 7,7 (žr. 5 pav.).

²² EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

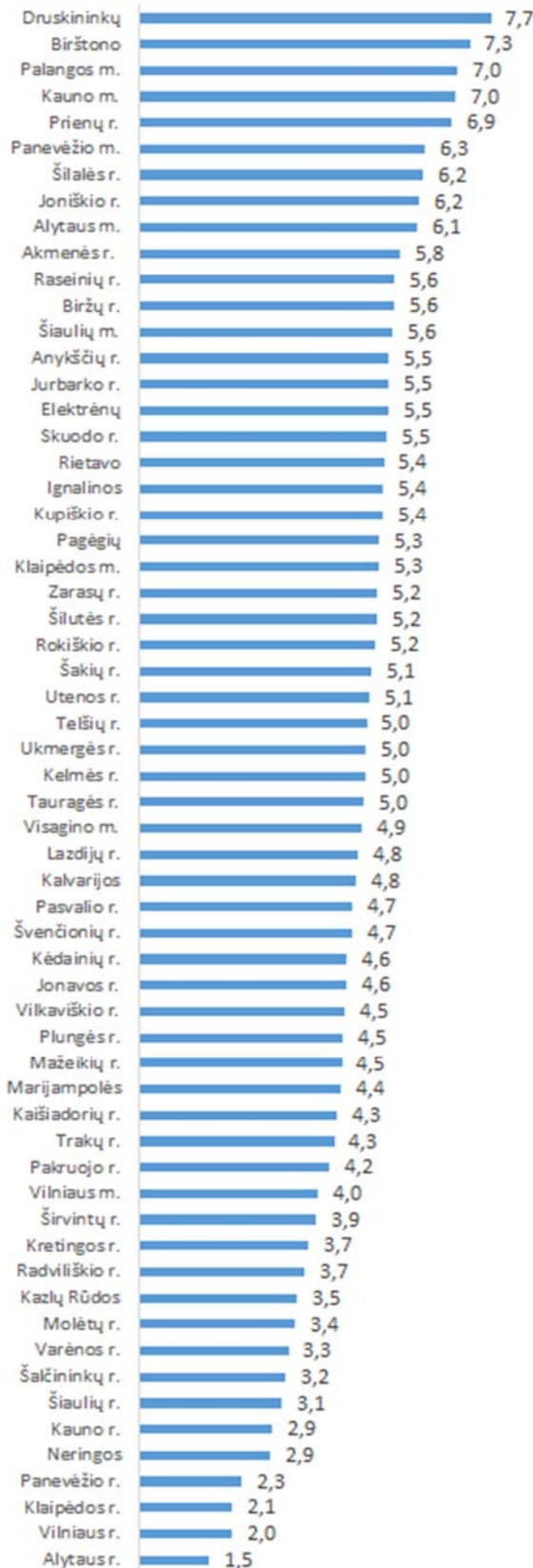
²³ OECD (2017) *Health at a Glance 2017*, P. 189

Prieiga internetu: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-2017_health_glance-2017-en

²⁴ Apskaičiuota pagal 2018 m. pab. ir 2019 m. pr. atitinkamai Valstybinės vaistų kontrolės komisijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Prieiga internetu: <https://www.vvkt.lt/Statistika>; <https://osp.stat.gov.lt/>

5 pav. Vaistinių skaičius, tenkantis 10 000 savivaldybių gyventojų, 2018 m. pab.

Daugiausia (t. y. apie 7) vaistinių tenka kurortinių savivaldybių gyventojams. Čia didesnį vaistinių tankumą galima paaiškinti didesniu žmonių srautu, kurį sudaro ir atvykstantys poilsiautojai. Po 2-3 vaistines 10 000 gyventojų tenka didžiųjų miestų kaimyninėms savivaldybėms. Tai galima paaiškinti tuo, kad čia gyvenantys žmonės apsiperka didžiųjų miestų, kuriuose galimai dirba, vaistinėse. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad vaistinių tankumas atitinka skirtingų savivaldybių gyventojų poreikius.

Vaistų prieinamumą gyventojams padidino ir 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojęs leidimas kai kuriuos vaistus pardavinėti mažmeninės prekybos įmonėse (žr. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 41¹ str. 1 d.).

Atsižvelgiant į tai, kad: vaistinių skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, Lietuvoje yra itin didelis, palyginti su kitomis EBPO šalimis; vaistinių skaičius, ir šis rodiklis pastarąjį dešimtmetį išlieka stabilus (47), darytina išvada, kad vaistinių prieinamumas Lietuvoje yra didelis.

Projekto rengėjai nepateikia informacijos, kaip Projektu būtų skatinama konkurencija vaistų rinkoje ir kaip Projektas prisidėtų prie vaistų kainų kritimo. Tai, kad Projekto rengėjų nurodytos priežastys nepagrindžia Projektu daromų pakeitimų būtinybės, o vaistinių prieinamumas Lietuvoje yra didelis ir tolygus, rodo, kad Projektu suteikiama teisė ligoninėms vaistinėms užsiimti mažmenine prekyba vaistais yra nepagrįsta.

Išvados

Atsižvelgiant į tai, kad:

- Projektas iškreiptų konkurenciją ir pažeistų sąžiningos konkurencijos principą. Tikėtina, kad valstybinis vaistinių tinklas išstumtų privačias šiuo metu rinkoje veikiančias visuomenės vaistines iš rinkos. Konkurencija su valstybinio vaistinių tinklu didžiausią grėsmę keltų mažesniems vaistinių tinklams.
- Projektas gali lemti netinkamą biudžeto lėšų naudojimą bei išaugusį biudžeto lėšų poreikį;
- Projektas galimai kurtų prielaidas korupcijai;
- Projektas turi valstybės pagalbos požymių ir galimai pažeistų ASPĮ renovacijos finansavimo iš ES fondų lėšų sąlygas;
- Projekto rengėjai nepagrindžia būtinybės leisti ligoninės vaistinėms užsiimti ūkine veikla, kaip tai nustato Konstitucijos 46 str., be to vaistinių prieinamumas Lietuvoje yra didžiausias tarp EBPO šalių, o vaistinių skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų (apie 5 vaistinės) išlieka pastovus 10 metų. Tai rodo, kad vaistinių trūkumo Lietuvoje nėra.

nepritariame Projektui ir siūlome jo nepriimti.